

2020. aasta ELi kodakondsusest tulenevate õiguste kohta peetud avaliku konsultatsiooni tulemused

FAKTILEHT

15. detsember 2020

Euroopa Komisjon korraldas 2020. aasta juulist kuni oktoobrini avaliku konsultatsiooni ELi kodakondsusest tulenevate õiguste kohta. Koos Eurobaromeetri uuringuga ELi kodakondsuse ja demokraatia kohta moodustavad need ELi kodakondsuse 2020. aasta aruande. Konsultatsioon sai 343 vastust 26-st ELi liikmesriigist ja Ühendkuningriigist¹. Lisaks esitasid peamiselt kodanikuühiskonda esindavad huvirühmad 23 oma seisukohtadega dokumenti. Alltoodud tulemusi ei saa üldistada kogu ELi elanikkonnale. Selle asemel tuleks neid käsitleda kui põhjalikke teadmisi antud teema kohta. Kogu esitatud teavet analüüsiti selleks, et mõista, kuidas ELi kodakondsusest tulenevaid õigusi mõistetakse, kasutatakse ja tunnetatakse. Selles faktilihes on välja toodud peamised leiud. Leidudega saate täpsemalt tutvuda 2020. aasta avaliku konsultatsiooni aruandes ELi kodakondsusest tulenevate õiguste kohta.

ELi kodakondsusest tulenevate õiguste kasutamine

Selleks et oma õigusi kasutada, peavad kodanikud esmalt neist teadlikud olema. Üle 60% vastajatest (167) arvas, et ei tehta piisavalt ELi kodanike teavitamiseks nende ELi kodakondsusest tulenevate õiguste osas. Mõned veebisaidid, nagu Euroopa, on hästi tuntud, kuid üldiselt arvati, et kasutusel on liiga palju individuaalseid veebisaitide ja need tuleks kokku liita.

Rohkem kui 75% vastajatest (202) ütles, et neile meeldiks, kui nad saaksid ühendust võtta spetsiaalse asutusega, mis aitaks neil kasutada oma ELi kodakondsusest tulenevaid õigusi.

Kui küsime, mis takistab inimestel oma Euroopa kodakondsusest tulenevaid õigusi kasutamast, siis viidati digitaalsele lõhestumisele, vastava teabega veebisaitide vähesusele ja ebapiisavale kodanikuõpetusele ELi koolides.

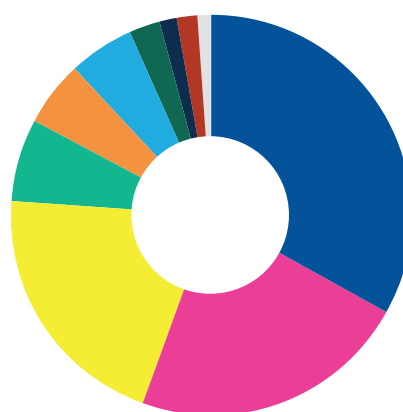
Civil Society Europe soovib, et see teave „peaks olema kättesaadav koolides, töökohtades ja tööga seotud agentuurides, tervishoiuasutustes, reisibüroodes ja kodanikuteenuseid pakkuvates ühendustes või kohtades, kus inimesed tegelevad hariduse omandamise, puhkamise ja spordiga. Ainult nii jõuab vajalik teave võimalikult paljude inimesteni“.

Õigus ELis vabalt liikuda

Vaba liikumine on üks peamistest Euroopa ühtse turu põhimõtetest. Iga ELi kodanik, kes teise ELi riiki reisib, kasutab seda ELi kodaniku põhiõigust.

Enamik vastajatest ütles, et nad reisivad ELis peamiselt puhkuse eesmärgil. Sellele järgnesid töö ning sõprade ja pere külastamine.

43 vastajat tõi välja, et nad on kogunud vaba liikumise õiguse kasutamisel mingis vormis diskrimineerimist.

Joonis 1 – ELis reisimise eesmärgid (vastajate koguarv; inimesed said valida mitu vastust)

Puhkus	182
Tööga seotud põhjused	123
Pere ja sõprade külastamine	113
Sisseostude tegemine	36
Spordi- või kultuuriüritused	30
Kool või õppimine	28
Koolitus	14
Vabatahtlik töö	8
Arstiabi	8
Muu	6

Allikas: ELi uuring, 2020. aasta avalik konsultatsioon ELi kodakondsusest tulenevate õiguste kohta. Märkus: Vaatluste arv: 240

¹ Ühendkuningriigi vastuseid analüüsiti eraldi.

Õigus elada teises liikmesriigis

„Ma oleks tahtnud teada, kui kaua ma võin [riigis] ilma registreerimata elada ja kus ma ennast registreerida saaks ning kindlasti oleksin ma tahtnud selget informatsiooni tervishoiuteenuste kohta.“

Tsitaaat ELi kodanikult

ELi kodanikel on teatud tingimustel õigus elada teises ELi liikmesriigis peale oma kodakondsusjärgse riigi. Pooled vastajatest on varem elanud teises ELi liikmesriigis rohkem kui kolm kuud.

Enamik vastajatest töid välja, et nad on elanud teises liikmesriigis seoses töö, hariduse/koolituse ja vabatahtliku tööga.

Enne liikmesriiki kolimist kasutati teabe saamiseks enamasti isiklikke kontakte, veebis leitavat informatsiooni ja lähteriigi toetusmeetmeid.

ELi kodanikud soovisid, et neid oleks enne kolimist paremini teavitatud näiteks sotsiaalhüvitistest, tervisekindlustusest ja elukoha registreerimisest. Joonisel 2 on välja toodud toetusmeetmed, mida liikuva ELi kodanikud kasulikult peavad.

28 vastajat ütles, et nad kogesid teises liikmesriigis elades mingis vormis rahvuslikku diskrimineerimist. See hõlmas suhtlust pankade, valitsusasutuste ja üürileandjatega, kes vastajate sõnul suhtusid neisse sealsete kodanikega võrreldes teisiti.

28

vastajat ütles, et nad kogesid teises liikmesriigis elades mingis vormis rahvuslikku diskrimineerimist.

Joonis 2 – tugimeetmed ja nende kasulikkus teise ELi liikmesriiki kolides (nende arv, kes vastasid kas „väga kasulik“ või „üsna kasulik“)

Tugimeetmed	Inimesed, kes vastasid kas „väga kasulik“ või „üsna kasulik“	
	On elanud teises ELi liikmesriigis vähemalt kolm kuud (135 vastajat)	Ei ole elanud teises ELi liikmesriigis vähemalt kolm kuud (136 vastajat)
1. Kohalikul või kogukondlikul tasemel korraldatav tutvustav kohtumine	99	108
2. Kindlate ülesannete ja oskustega seotud ümarlaud või töötuba	94	111
3. Sotsiaalsed üritused, kus osalevad kohalikud või teised riiki kolinud ELi kodanikud, kellega saab kogemusi jagada	103	98
4. Veebiplatvorm, kus saab teavet leida ja jagada	118	120
5. Riiklik veebisait, kus selgitatakse teise riiki kolinud ELi kodanikele nende õigusi selles riigis	111	114
6. ELi hõlmav veebipõhine tuvastussüsteem, mis täidab e-valitsuse eesmärgi	103	102
7. Keelekursused	117	115
8. Muu	12	10

Allikas: ELi uuring, 2020. aasta avalik konsultatsioon ELi kodakondsusest tulenevate õiguste kohta.

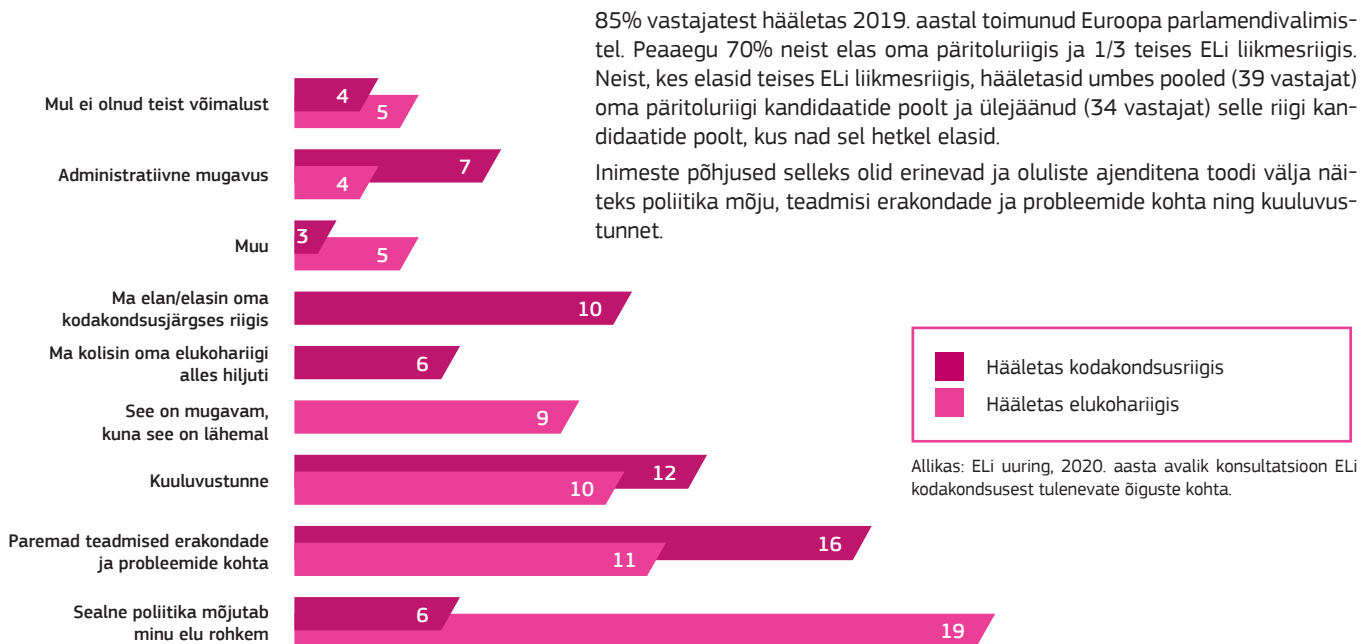
Lisaks töid vastajad välja ka järgmised potentsiaalsed meetmed:

- ELi hõlmav veebipõhine tuvastussüsteem, mis täidab e-valitsuse eesmärgi
- Riiklikud veebisaidid, kus selgitatakse kodanike õigusi

Õigus valida ja olla valitud

Liikuvatel ELi kodanikel on õigus valida ja olla valitud oma elukohariigi Euroopa parlamendivalimistel samadel tingimustel nagu kohalikel. Liikuvad ELi kodanikud võivad ka valida ja olla valitud selle liikmesriigi kohalikel valimistel, kus nad sel hetkel elavad.

Joonis 3 – põhjused, miks inimesed hääletasid oma elukohariigis või kodakondsusjärgses riigis (vastajate arv)

Teises riigis elanud kodanikud tõid välja, et elektrooniline või internetis hääletamine oli mugav ja lihtne. Samas toodi peamise murena välja ka võimalikku pettust, hääletage manipuleerimist ja küberrünnakuid (173 ja 161 vastajat). 120 vastaja (46%) arvates kaalus siiski elektroonilise või internetis hääletamise kasu üles sellega seotud riskid, samal ajal kui 86 vastajat tundis vastupidist.

Rohkem kui pooled vastajatest toetasid posti teel hääletamist. Need, kes seda ei toetanud, tõid hirmudena välja pettuse, hääletage manipuleerimise ja postiteenuse ebausaldusväärsuse. Liikmesriigi oli tulemused erinevad, posti teel hääletamist usaldati rohkem nendes riikides, kus seda juba valimissüsteemi igal tasemel kasutatakse.

Õigus saada konsulaarkaitset

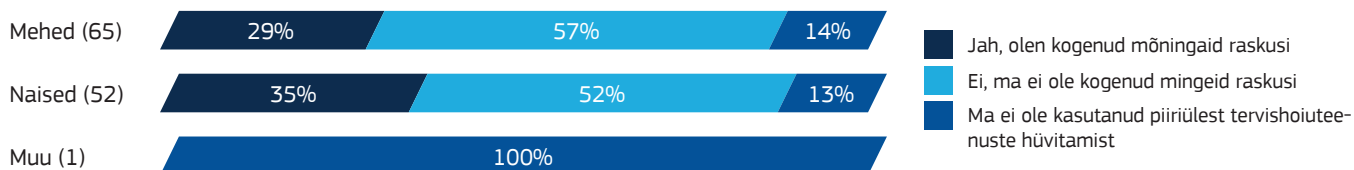
Üks ELi kodaniku õigustest on õigus otsida abi mis tahes ELi liikmesriigi saatkonnast või konsulaadist, kui ta leiab end olukorrast, kus ta vajab väljaspool ELi abi ja tema enda päritoluriigis ei ole vastava riigi saatkonda või konsulaati.

Peaaegu veerand vastajatest (24%) on reisinud väljaspool ELi asuvasse riiki, kus ei ole nende päritoluriigi saatkonda ja/või konsulaati. Nendest 13% on kasutanud oma õigust saada konsulaarkaitset ja peamiselt on see olnud seotud kaotatud reisidokumentidega. Üldiselt tundsid vastajad, et sellist tuge tuleks veelgi arendada ja edendada. Toodi välja, et ELi delegatsioonid peaksid võtma aktiivsema rolli, et aidata esindamata ELi kodanikke. Eriti oluline on see näiteks ELi kodanike evakueerimise ja repatrieerimise, tagasipöördumistunnistuste väljaandmise ja nende ELi kodanike toetamise osas, kes on langenud kuriteo ohvriks või kes on arreteeritud.

Euroopas liikumise ja elamise lihtsustamine

Kuigi komisjon plaanib pakkuda programmiga „EL tervise heaks“ kodanikele täiustatud tööriistu, mis kaitseksid nende tervist, saavad ELi kodanikud juba praegu kasu mitmetest riigiülestest direktiividest. Näiteks on ELi kodanikel õigus juurdepääsule tervishoiule mis tahes liikmesriigis ja õigus sellekohaste kulude hüvitamisele oma elukohariigi tervisekindlustuse pakkuvalt. Kuigi ELi kodanikud on konsulteerinud välisriikide meditsiinasutustega, ei ole neil väga suurt kogemust piiriülese tervishoiuteenuste hüvitamise osas.

Joonis 4 – kogemused ja raskused, mis on tekkinud piiriülese tervishoiuteenuste hüvitamisega

Allikas: ELi uuring, 2020. aasta avalik konsultatsioon ELi kodakondsusest tulenevate õiguste kohta. Märkus. Vaatluste arv: 240

49 vastajat on elanud ühes liikmesriigis ja töötanud samal ajal teises riigis. Natuke rohkem kui 25% jaoks neist tähendas see topeltmaksustamist, samal ajal kui 39% olid vabastatud oma elukohariigi maksudest. Maksukohustuste täitmine oli keerulisem elukohariigis (57%) kui töökohariigis (38%). Ainuke vastaja, kelle jaoks oli maksuteema väga lihtne, tõi välja, et ta palkas endale maksunõustaja.

COVID-19 pandeemia mõju

COVID-19 pandeemia mõju on väga ulatuslik ning inimeste tervise ja majanduse kaitseks on reageeritud kiiresti. Samal ajal on aga probleemid püsima jäänud. Kooskõlas Euroopa Kodanike Teenistusega on „liikuvad ELi kodanikud kogenud COVID-19 pandeemia tõttu eneoletamatuid raskusi”.

COVID-19 pandeemia ajal elas ainult 73 vastajat oma päritoluriigist väljaspool (teises liikmesriigis) või olid COVID-19 pandeemia alguse ajal teises ELi liikmesriigis reisil. Ligi 50 vastajal ei olnud raskusi mõistetavas keeles teabe saamisel. Nad mõistsid, milliseid samme nad võtma peavad ja kas neil on võimalik reisida või mitte.

Kas teil oli seoses COVID-19 pandeemia ajal võetud riiklike meetmetega raskusi järgmise teabe hankimisega, kui olite teises ELi liikmesriigis?	Jah, oli raskusi	Ei olnud raskusi	Ei ole kohaldatav	Ei tea	Vastuste arv
1. Mõistetavas keeles vajalik teave pandeemia ja sammude kohta, mida tuleks võtta	19%	70%	10%	1%	73
2. Mõistetavas keeles vajalik teave elukohariigi või selle riigi piiriülese olukorra kohta, millest plaanisite läbi sõita	29%	64%	5%	1%	73
3. Jõupingutused seoses teie kodumaale tagasi saatmisega	12%	16%	66%	5%	73
4. Vajalikud dokumendid teie päritoluriigist (nt uuendatud ID-kaart)	16%	26%	52%	5%	73
5. Vajalikud dokumendid teie elukohariigi jaoks (nt väljastpoolt ELi tulevate perekonnaliikmete elamisload või viisad)	15%	22%	56%	7%	73
6. Spetsiifilised tervishoiuteenused	18%	32%	48%	3%	73
7. Muu spetsiifiline tugi, nagu lapsehoid eesliinitöötajatele	6%	15%	72%	7%	72
8. Muu	14%	9%	58%	19%	43

Üldiselt tundis end hästi informeerituna 184 (70%) vastajat ja 176 (67%) sai riiklikelt või ELi ametiasutustelt või läbi meedia vajalikku teavet pandeemia kohta. 117 vastajat (47%) leidis aga, et meedia ei pakkunud piisavalt kasulikku teavet.

Kokkuvõtte

ELi kodakondsus – unikaalne õiguslik staatus – on Euroopa projekti üks olulisemaid saavutusi. Võimalus kasutada piiriüleseid õigusi, nagu õigus valida, õppida, töötada või elada teises ELi liikmesriigis, mõjutab paljude eurooplaste igapäevaelu ning nende õiguste kaitse ja edendamine on komisjoni põhitöö. COVID-19 pandeemia näitas veelgi selgemalt, kui olulised on ELi kodakondsusest tulenevad õigused.

See konsultatsioon on andnud komisjonile olulist tagasisidet oma pingutuste kohta pakkuda ELi kodanikele konkreetseid hüveid ja võimaldada neil nautida oma õigusi ELi kodanikena.